

DOI: <https://doi.org/10.15407/np.63.251>

УДК 027.54(477-25)НБУВ:025.171]:026:271.222(477.84)

Тетяна Мяскова,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: myaskova@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6682-5046>

ДО ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОГО СТАНУ БІБЛІОТЕКИ СВЯТО-УСПЕНСЬКОЇ ПОЧАЇВСЬКОЇ ЛАВРИ

У праці розглянуто наукові доробки з історії функціонування книгозбірні православної чоловічої обителі в Почасві. За допомогою провенієнцій простежено історію бібліотеки Свято-Успенської Почаївської лаври та шляхи надходження видань книгозбірні до фонду Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Проаналізовано сучасний стан історико-культурного фонду «Бібліотека Почаївської Свято-Успенської лаври», який на сьогодні зберігається у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

Ключові слова: Свято-Успенська Почаївська лавра, провенієнція, бібліотека, стародруки.

У фонді відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі – НБУВ) нині зберігається частина книг, що раніше належали бібліотеці Свято-Успенської Почаївської лаври⁷. У переважній більшості це латиномовні та польськомовні стародруки релігійної тематики. Хронологічні межі видань – кінець XVI – середина XIX ст.

Мета дослідження. На фоні аналізу наукових доробок з історії духовної обителі в Почасві та бібліотеки при ній, а також за допомогою провенієнцій, що збереглися в історико-культурному фонді «Бібліотека

---

⁷ Почаївська Успенська лавра – православний чоловічий монастир у Почасві (Кременецький район, Тернопільська область), що має статус лаври. Найбільша православна обитель Волині. Тривалий час була в підпорядкуванні василіан, одного з основних чернечих орденів Української греко-католицької церкви.

Свято-Успенської Почаївської лаври», встановити шляхи надходження видань з лаврської книгозбірні до фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Проаналізувати сучасний стан історико-культурного фонду «Бібліотека Почаївської Свято-Успенської лаври».

Методологія базується на використанні сукупності як загальнонаукових (історичного, порівняльного, аналітичного), так і спеціальних методів дослідження, таких як історико-книгознавчий, бібліографічний тощо. Зокрема, методологія дослідження книг з історико-культурного фонду «Бібліотека Почаївської Свято-Успенської лаври» містить загальний аналіз кількісного й мовного складу бібліотеки, а також опис провенієнцій, що збереглися на книгах.

Наукова новизна. У праці лаконічно та послідовно представлено науковий доробок учених, які займалися дослідженням історії бібліотеки Почаївської лаври. Уперше проведено короткий книгознавчий аналіз видань, що на сьогодні зберігаються у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства НБУВ в історико-культурному фонді «Бібліотека Почаївської Свято-Успенської лаври». Показано шляхи надходження цих книг до фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

Коротка довідка з історії Свято-Успенської Почаївської лаври. Достовірних відомостей про створення Почаївського монастиря немає. За легендою XIX ст. його засновано близько 1240–1241 рр. вихідцями з Печерського монастиря, які втекли від монголо-татар. За іншими переказами монастир у Почаєві заснував чернець з Афонської гори – преподобний Афоній у 1228 р., а монахи з Києва вже потім стали його учнями. Згідно з документами монастир було засновано в 1597 р. поблизу с. Почаїв місцевою землевласницею кн. Г. Гостською (Гойською, до заміжжя – Козинською), яка подарувала майбутній обителі, крім угідь з підданими, ікону Божої Матері, яка згодом стане головною лаврською святинею. Після смерті Г. Гостської розгорнулася боротьба ченців із спадкоємцями фундаторки, які претендували на монастирське майно. Значну роль у становленні монастиря зіграв його перший ігумен св. Іов Залізо (Почаївський) – відомий на той час на Волині подвижник, автор полемічних творів і поборник православ'я. За правління св. Іова Заліза (1602–1651) було введено общинне життя монахів за прикладом Києво-Печерської лаври, оточено монастир огорожею, споруджено Свято-Троїцький собор та шість менших церков [5].

З 1713 до 1832 р. Почаївський монастир був греко-католицьким, належав до Василянського Чину. Саме в той час монастир було найбільше розбудовано, зокрема тоді було збудовано головний храм лаври – Свято-

Успенський. Вагомий внесок у монастирське господарство та побудову нових храмів зробив граф М. Потоцький, який у 1761 р. пожертвував на розвиток обителі 260 тис. злотих. Усі пожертвовані гроші призначалися на здійснення трьох головних справ: побудову великого собору, помешкання для монахів (Братський корпус) та на величну коронацію ікони Божої Матері [1, с. 106–116].

Після придушення польського повстання доля василіан була вирішена, у 1831 р. монастир повернувся до православ'я. Тут облаштувалася резиденція Волинського Єпархіального архієрея з Консисторією. У 1833 р. обитель отримує статус лаври, а у її історії починається «архієрейський» період. На початку 1840-х років лавра була місцеперебуванням Острозького вікарія. Починаючи з XIX ст., старі будівлі реконструюються, споруджуються нові: надбрамний корпус, дзвіниця, друкарня, Троїцький собор (1910–1913 рр. за проектом О. Щусева) [8].

У другій половині XIX ст. лавра стала великим релігійно-просвітницьким центром. Важливе значення в цьому відношенні мали видання тутешньої друкарні [друкарня була заснована бл. 1730 р. стараннями Ф. Лубенецького-Рудницького – одного з перших уніатських архимандритів монастиря. Першою ж відомою книгою друкарні став «Служебник», виданий у 1734 р. (частина тиражу з титульним аркушем у 1735 р.) накладом понад 1 тис. прим. У 1921 р. друкарню вивезено до США, де діє при монастирі Преподобного Іова Почаївського в Джорданвилі]. У 80-х роках XIX ст. при лаврі діяла 2-класна церковно-приходська школа, у 1890–1891 рр. – церковна училищна школа. Російський царат та Найсвятійший Синод прагнули зробити лавру центром русифікаторської політики на Волині. Тут виходили друком чорносотенні «Почаївський листок» та «Почаївська правда». Під час першої світової війни монастир було частково евакуйовано. Проте воєнні лихоліття виявилися для лаври несприятливими. Після Ризького мирного договору Почаїв опинився в складі Польщі під юрисдикцією Польської автокефальної православної церкви. На початку Другої світової війни лавра перейшла під юрисдикцію Російської православної церкви. У роки війни відбулося кілька соборів єпископів, на одному з яких було створено Автономну православну церкву України.

У радянський період значну частину будівель було конфісковано радянською владою, передано під заповідник та інші установи; на території лаври діяв музей атеїзму, психіатрична лікарня тощо [3].

Лише з початком «перебудови» лавра почала нормально розвиватися. Їй повернули частину угідь, відкрили духовне училище (з 1994 р. –

семінарія). На сьогодні Почаївська Успенська лавра належить до Української православної церкви (Московського патріархату). Архівні джерела щодо історії Почаївської Успенської лаври є в Інституті рукопису Національної бібліотеки АН України ім. В. Вернадського (ф. 231 – Почаївська Успенська лавра), Державному архіві Тернопільської області (ф. 258 – Духовний Собор Почаївської Успенської лаври) та Центральному Державному історичному архіву України м. Львова (ф. 201 – Греко-католицька митрополича консисторія).

Аналіз попередніх досліджень проблематики. Якщо до вивчення історії Почаївського чоловічого монастиря зверталось багато дослідників, які у своїх публікаціях намагалися всебічно показати місце й роль цієї православної святині в житті та долі українського народу, а також детально розкрити його видавничу діяльність, то дослідженню бібліотеки відводилася досить скромна роль. Зокрема, Н. Кунанець [7] не тільки назвала прізвища тих, кого цікавила історія, а й розглянула роль монастирської книгозбірні в соціально-комунікаційних процесах із середини XIII до початку XX ст.

Найбільш ґрунтовно на основі комплексного аналізу опублікованої літератури та архівних джерел на сучасному етапі дослідила, визначила місце та роль Почаївської Успенської лаври як духовного осередку в історії та культурі українського народу XVIII – 30-х років XIX ст. В. Бочковська – у своєму дисертаційному дослідженні [2]. Одним із завдань дисертантки було проаналізувати стан дослідження проблеми в науковій літературі крізь призму існуючих на сьогодні історіографічних нарбок із цього питання та репрезентувати всю наявну джерельну базу. Проте сучасний стан книг з бібліотеки Почаївської Успенської лаври залишився поза увагою. В. Бочковська також здійснила спробу реконструювати книгозбірню Почаївського монастиря за матеріалами його візитаційних описів, починаючи з 1617 р., каталогу бібліотеки монастирської друкарні 1831 р., а також описів стародруків з колекції НБУВ. Було також проаналізовано шляхи формування, кількісний і якісний склад книгозбірні Почаївського монастиря унійного періоду порівняно з православним.

Отже, аналізуючи науковий доробок попередніх дослідників, можна стверджувати, що точна дата заснування бібліотеки Почаївського монастиря невідома, проте більшість дослідників вважають, що бібліотека існувала вже в XVII ст. Перші згадки про бібліотеку Почаївської обителі відносять до кінця XVI ст. На початку функціонування в монастирській бібліотеці зберігалось лише два десятки книг, що були необхідні насамперед для літургійної та молитовної діяльності ченців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування книгозбірні монастиря здійснювалося різними шляхами, а саме: через дарування насамперед монахів, які мешкали в обителі, а також офіри від митрополитів, єпископів, світських осіб. Серед тих, хто дарував книги для монастиря, – архімандрит Почаївського монастиря М. Столпинський, отець Сильвестр Лазаревич, настоятель Ієроним Калетинський (15 назв книг польських і латинських, 15 назв «руських»), ієромонах Почаївського монастиря П. Кульчицький, Й. Галятовський. Упродовж XVII ст. в бібліотеку Почаївської лаври привозили віронавчальні та вірозахисні книги з Афонських монастирів [2, с. 128].

Також дарування книг здійснювали часто світські особи, виявляючи таким чином свою побожність і сподіваючись на спокутування гріхів. При цьому соціальний статус дарувальників був різний – від селянина, міщанина до заможного шляхтича. Наприклад, у 1736 р. львівським міщанином Гребенкою (Hrebenki) було подаровано дев'ять на престольних Євангелій у срібних окладах [2, с. 129].

Монастир також продав дублетні видання. Інколи відбувалися акти обміну книг за певні послуги, наприклад за відправлення літургій або, як у випадку з Почаївським виданням, подарованим Луцьку, в обмін на літери, які було передано для Почаївської друкарні. Імовірно, що книги для Почаївської монастиря закуповувалися його представниками безпосередньо в типографіях монастирів, братств, на ярмарках і під час проведення місій.

Іноді кошти від проданих друкарнею книг залишали на потреби бібліотеки.

Бібліотечні книги кириличного друку – у переважній більшості в 1714–1736 рр. – були виданнями друкарень Львівського ставропігійного братства, М. Сльозки, Києво-Печерського монастиря, Острозької та власної друкарні. Існувала також і бібліотека типографії. Нагодою для купівлі книг було перебування монахів на студіях у Римі, Відні, Кракові, Браунсберзі [2, с. 130].

За кількістю книг у 1714 р. у книгозбірні монастиря зберігалось 109 кириличних книг та 97 латинських і польських. Серед них твори давньогрецьких і давньоримських авторів (Арістотель, Овідій, Плутарх, Цицерон), європейських теологів (книги з діалектики, логіки, філософії), польсько-латинські словники, одна з перших 135 європейських енциклопедій «Polianthea», польські видання біблій та проповідей, збірник з магдебурзького права «Speculum Saxonum» (1581), лексикони. У наявності були також і рукописні книги. Трохи більше ніж за 20 років

кількість книг у бібліотеці зросла на третину – на 120 книг. У 1736 р. у ній зберігалося 136 назв руських книг у 173 т. та 153 т. латинських і польських книг. Загалом станом на 1736 р. – 326 книг [2, с. 265–285]. Книги було поділено на ті, що зберігалися при церквах і використовувалися на службах, та ті, що зберігалися в бібліотеці, їх опис було подано за мовами, шафами й розміром.

За візитацією Почаївського монастиря в 1799 р. кількість книг у книгозбірні кирилицею та латинським шрифтом становила 846 книг, тобто зросла майже в 3 рази за 63 роки; з них лише 62 книги кирилицею, решта латинським шрифтом. На початку XIX ст. у книгозбірні Почаївського монастиря вже було 2 тис. 507 книг (1820) [2, с. 133]. У василіанських монастирях книга була важливим засобом окциденталізації культурних і духовних практик. Широко пропагувалася необхідність дбайливого ставлення до книги.

Згідно з каталогом книг за 1831 р., складеного вже на момент переходу монастиря під юрисдикцію російської церкви, у ньому містилося 2 тис. 272 книги кириличного друку, 1 тис. 921 польською та 294 латинською мовами, більшість з них почаївські видання. У більш пізньому документі за 1832 р. зазначено, що було віднайдено ще велику кількість книг, які були не описані в жодному інвентарі [2, с. 147, 153]. Упродовж XIX ст. почаївська книгозбірня активно поповнювалася російськомовними книгами та релігійними періодичними виданнями. Дарувальниками були також перші духовні особи Волині, серед них архієпископ Волинський і Житомирський, настоятель Почаївської Успенської лаври в 1840–1848 рр. Никанор (Клементьєвський). Після від'їзду з Почаєва Никанор залишив не тільки лаврській різниці коштовні пожертви, серед яких було архієрейське вбрання із золотої парчі, напрестольне Євангеліє, хрест та кадильниця, а й 63 книги [1, с. 200]. З 1862 р. при лаврі функціонувала книжкова лавка для продажу книг [1, с. 237]. За відомостями українських дослідників, фонд бібліотеки лаври становив 6 тис. прим. [9].

У 1874 р. архієпископ Литовський і Віленський Макарій (Булгаков), проводячи ревізію КДА, звернув увагу на рукописи, що зберігалися в музеї, зауваживши, що добре було б передати до музею рукописи та найцінніші з точки зору науки книги з монастирів Київської, Чернігівської і Волинської єпархій. Результатом його заяви став наказ Святійшого Синоду від 11 грудня 1874 р., у якому було наказано церквам і монастирям Київської, Волинської та Чернігівської єпархій передати до архіву й музею Київської духовної академії рукописи та найцінніші з точки зору науки книги [6].

Виходячи з розпорядження Святейшого Синоду, із членів товариства М. Петрова, П. Лашкарьова, І. Малишевського, С. Голубєва та ін. було утворено комісію для ознайомлення з рукописами та стародруками в бібліотеках київських і волинських монастирів та церков з метою їх відбору для передання Київській духовній академії. До Почаївської Успенської лаври було направлено професора І. Малишевського [10].

Згідно з постановою Ради Київської духовної академії від 2 грудня 1875 р. першу партію рукописів і книг, що належали Почаївській Успенській лаврі, було передано академії в 1876 р. Почаївська лавра передала рукописи, стародруки та монастирський архів, що містився у 12 тюках, відправлених декількома партіями в період з 16 лютого по 9 березня 1876 р. Професор І. Малишевський, який особисто працював у бібліотеці лаври, привіз до академії такі книги: «Об образах и кресте в Галиции» (1759), «О христианском благочестии против иудеев» (грецькою мовою) патріарха Александрійського Мелентія (Львів, 1593), «*Rehziarsoe Kyossienses Cryptae, Herdinius*» (1593). Безпосередньо процес передання рукописів і книг тривав до початка 80-х років ХІХ ст., однак, як зауважували члени товариства, до кінця рукописи та книги так і не було передано академії та музею [10]. За інформацією М. Федоренка [10, с. 34], в описі книг, що надійшли з Почаївської лаври, містилося 110 стародруків церковно-слов'янською мовою та книг руського громадянського друку, 149 книг іноземними й стародавніми мовами.

Кілька разів порушувалося питання повернення цього майна лаврі, але, як відомо, Святейший Синод на це не погодився.

У 1893 р. у Житомирі було відкрито Волинське єпархіальне давньосховище, куди також було передано частину документів і книг з Почаївської лаври.

У фонді відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ наразі зберігається 460 од. зб. На сьогодні це латиномовні та польськомовні стародруки релігійної тематики. На книгах, придбаних монастирською бібліотекою в ХVІІ ст., збереглися провенієнції чорними чорнилами з написами: «*Z Biblioteki Poczajowskiej*», «*Ex Bibliotheca Monasterii Poczajewski*», «*Monasteria Poczajowskiego*», «*Ex Bibliotheca Poczajoviensis*» та «*Monasterij Poczajoviensis*». У період володіння монастирем василіанами, одним з основних чернечих орденів Української греко-католицької церкви (1713–1831), на книгах з Почаївської обителі з'являються відповідні власницькі дописи: «*Bibliotheca Poczajoviensis OSBM*», «*Ex Archivie Monastery Poczajoviensis OSBM*», «*Biblioteki Poczajowskiej XX Bazylianov*», «*Bibliothekae Poczajovie Monachov Basilianov*».

Після того як монастир було повернуто до православ'я (1831), з подальшим отриманням статусу лаври (1833), у бібліотеці з'являється велика кількість російськомовних книжок з такими власницькими записами: «Принадлежит Почаево-Лаврской Библиотеке 1854 года» або штампом синього кольору «Библиотека Почаевской Лавры».

Характерною особливістю російськомовних книг є наклейка на передньому форзаці, з якої видно, де перебувала книга як за старими, так і за новими шифрами: «Библ. Почаев. Лавры. Каталогъ лит. № части. № главы. № места. № нов. кат. колич. карт».

Крім того, на багатьох книгах є дарчі написи, адже дарування, насамперед від монахів, які мешкали в обителі, а також від митрополитів, єпископів та інших духовних осіб, було одним із способів поповнення фондів монастирської бібліотеки. Трапляються дари і від світських осіб. Наприклад, на книзі О. Бухарева «О духовных потребностях мысли и жизни...» (Москва, 1865) зберігся дарчий напис «Любознательному и Полезному Труженнику и Подвижнику Отцу Ісаію. Усердное приношение въ память, грешного и недостойнаго раба Божія Валеріана Павлова Ушакова ⁸ Действительного Статского Советника и Кавалера Вольнских Помещинъ. С 25 февраля по 1 марта 1868 года. Почаевская Лавра». Російськомовні видання – це книга архимандрита Володимир-Волинського монастиря Амвросія (А. Лотоцького) «Сказание историческое о Почаевской Успенской лавре бывшего наместника Лавры архимандрита Амвросия, с дополнительными главами о позднейших покойных священно-архимандритах Лавры, архиепископах: Агафангеле, Димитрие и Тихоне» (Почаев, 1886), К. Базілі «Очерки Константинополя / сочинение Константина Базили» (Санкт-Петербург, 1835), «Наполеон I Экспедиция французов в Египет: Из Записок Наполеона, изд. после его смерти фр. генералами, участвовавшими в сей экспедиции: пер. с фр.» (Москва, 1832), «Латинская иерусалимская патриархия эпохи крестоносцев: Исследование: в 2 частях. Ч. 1–2 / Попов А., свящ.» (Санкт-Петербург, 1903), інскрипти, що збереглися на російськомовних книгах: «П. Л. Иеромонахъ Афанасій П. М.», «В библиотеку Почаевской Присвятой Богородицы Лавры от автора магистра богословия 20 января 1905 г.» тощо.

Потрапили книги з бібліотеки Почаївської лаври в НБУВ (тоді – Всенародна бібліотека України) двома шляхами. Перший – у 1923 р. разом

⁸ В. Ушаков (1801–) – дійсний статський радник, військовий, учасник придушення польського повстання 1830–1831 рр.

з бібліотекою Київської духовної академії (далі – КДА). За відомостями Л. Дениско, до ВБУ тоді надійшло 419 книг з бібліотеки Почаївської обителі [4, с. 46]. Вони мали окремий запис у каталозі та залишалися під старими шифрами. Проте кількість книг, яка є на сьогодні у відділі, вища за цифру, вказану Л. Дениско. Отже, книги з Почаївської лаври надійшли до складу фондів НБУВ ще одним шляхом. Як уже було зазначено вище, у 1893 р. у Житомирі було відкрито Волинське єпархіальне давньосховище, куди також було передано частину книг з Почаївської лаври. І цілком можливо, що частина цих книжок потрапила до ВБУ всередині 30-х років ХХ ст. із Житомира. Підтвердженням цього є печатка «Бібліотека Обласн. н/д краєзнавчий музей у м. Житомирі» на одному з палеотипів, що раніше належав бібліотеці Почаївського монастиря. Це питання потребує подальшого дослідження. На часі внесення бібліографічних описів книжок з бібліотеки Почаївської лаври до електронного каталогу з метою забезпечення відкритого доступу споживачів до інформації про склад і зміст фонду цього історичного зібрання.

Висновки. Аналіз наукових доробок з історії книгозбірні Почаївської обителі та бібліотеки при ній, а також вивчення провенієнцій, що збереглися на книгах з історико-культурного фонду «Бібліотека Свято-Успенської Почаївської лаври», дав змогу встановити щонайменше два шляхи надходження видань з лаврської книгозбірні до фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Перший – у 1923 р. разом з бібліотекою Київської духовної академії надійшло до ВБУ 419 книг, що мали стосунок до Почаївської обителі, другий – усередині 30-х років ХХ ст. з Житомира в складі бібліотеки Обласного науково-дослідного краєзнавчого музею. Точну кількість цих видань необхідно встановити, оскільки певна частина книг з бібліотеки Почаївської лаври зберігається в інших колекціях НБУВ.

Тематичний і мовний склад бібліотеки Почаївської лаври характерний для більшості монастирських книгозбірень того часу – переважно це латиномовні та польськомовні стародруки релігійної тематики. Хронологічні межі видань – кінець XVI – середина XIX ст.

Для повного й ефективного залучення читачів до користування книгами з історико-культурного фонду «Бібліотека Свято-Успенської Почаївської лаври» виникла нагальна необхідність введення бібліографічних описів цих видань до електронного каталогу.

Список бібліографічних посилань

1. Амвросий (Лотоцкий). Сказание историческое о Почаевской Успенской лавре. Почаев : Почаевская лавра, 1886. 320 с.
2. Бочковська В. Г. Почаївський духовний осередок в історії і культурі українського народу XVIII – 30-х років XIX ст. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 / Бочковська Валентина Григорівна. Київ, 2018. 406 с.
3. Вортман Д. Я., Мицик Ю. А. Почаївська Свято-Успенська лавра. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Pochaivska_lavra.
4. Дениско Л. М. Бібліотека Київської Духовної академії (1819–1919). Київ, 2006. 222 С.
5. Зелинский В. Очерки по истории Почаевской лавры / сост. свящ. В. Зелинский. Почаев : Свято-Успенская Почаевская лавра, 2000. 192 с.
6. Карсим І. Церковно-археологічний музей при Київській духовній академії (1872–1923). URL: http://pravoslavye.org.ua/2003/01/_karsim_tserkovno-arheologchniy_muzeu_pri_kiivsky_duhovny_akademi_1872-1923.
7. Кунанець Н. Е. Бібліотека Почаївської Успенської лаври та її роль у соціально-комунікаційних процесах. *Рукописна та книжк. спадщина України: археогр. дослідж. унік. архівних та бібл. фондів*. Київ, 2012. Вип. 16. С. 235–248.
8. Мартинів Ю. І. Почаївський монастир у XVII – початку XVIII ст. *Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Іст. науки*. 2013. Вип. 3.34. С. 53–57.
9. Марусик Т. В. Роль Почаївського монастиря у становленні національної свідомості. *Роль б-к монастирів, соборів та ін. установ в розвитку культури України : тези наук. конф.* Київ, 1993. С. 59–62.
10. Федоренко М. Діяльність Церковно-археологічного товариства при Київській духовній академії зі створення фондів рукописів та стародруків Церковно-археологічного музею 1874–1877 рр. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2001. Т. 7. С. 32–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2001_7_5.

References

1. Amvrosij (Lotockij). (1886). Skazanie istoricheskoe o Pochaevskoj Uspenskoj lavre [Historical legend about the Pochaev Dormition Lavra]. Pochaev: Pochaevskaya Lavra [in Ukrainian].
2. Bochkovska, V. G. (2018). Pochaiivskyi dukhovnyi osередok v istoriі

i kulturi ukrainського narodu XVIII – 30-х років XIX st. [Spiritual center of Pochaiv in the history and culture of the Ukrainian people XVIII–30-ies of the XIX century]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

3. Vortman, D. Ya., Mytcyk, Yu. A. Pochaivska Sviato-Uspenska lavra [Holy Dormition Lavra Pochaiv]. Retrieved from http://www.history.org.ua/?termin=Pochaivska_lavra [in Ukrainian].

4. Denysko, L. M. (2006). Biblioteka Kyivskoi Dukhovnoi akademii (1819–1919) [Library of the Kyiv Theological Academy (1819–1919)]. Kyiv [in Ukrainian].

5. Zelinskij, V. (2000). Oчерки по истории Pochaevskoj Lavry [Essays on the history of the Pochaev Lavra]. Pochaev: Svyato-Uspenskaya Pochaevskaya Lavra [in Ukrainian].

6. Karsym, I. Tserkovno-arkheolohichni muzei pry Kyivskii dukhovnii akademii (1872–1923) [Church and Archaeological Museum at the Kyiv Theological Academy (1872–1923)]. Retrieved from http://pravoslavie.org.ua/2003/01/_karsim_tserkovno-arheologhniy_muzei_pri_kiivsky_duhovny_akademi_1872–1923 [in Ukrainian].

7. Kunanets, N. E. (2012). Biblioteka Pochaivskoi Uspenskoii lavry ta yii rol u sotsialno-komunikatsiinykh protsesakh [Library of Dorminion Pochaiv Lavra and its role in social and communication processes]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy: arkheohrafichni doslidzhennia unikalnykh arkhivnykh ta biblioteknykh fondiv – Manuscript and Book Heritage of Ukraine: Archeographic Research of Unique Archival and library Funds*, 16, 235–248. Kyiv [in Ukrainian].

8. Martyniv, Yu. I. (2013). Pochaivskiy monastyr u XVII – pochatku XVIII stolittia [Monastery in Pochayiv in the XVII – early XVIII centuries]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Istorychni nauky – V. O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv. Historical Science*, 3.34, 53–57 [in Ukrainian].

9. Marusyk, T. V. (1993). Rol Pochaivskoho monastyrnia u stanovlenni natsionalnoi svidomosti [The role of Pochayiv Monastery in the formation of national consciousness]. Abstracts of Papers of the The role of libraries of monasteries, cathedrals, and other institutions in the development of culture of Ukraine '93: *Scientific conference*. (pp. 59–62). Kyiv [in Ukrainian].

10. Fedorenko, M. (2001). Diialnist Tserkovno-arkheolohichnoho tovarystva pry Kyivskii dukhovnii akademii zi stvorennia fondiv rukopysiv ta starodrukiv Tserkovno-arkheolohichnoho muzeiu 1874–1877 rr. [Activity of Church-archaeological society at the Kyiv spiritual academy on creation of funds of manuscripts and books of Church-archaeological museum 1874–1877].

Studiyi z arxivnoyi spravy ta dokumentoznavstva – Studios from the Archived Business and Document, 7, 32–34. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2001_7_5 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.02.2022.

Tatiana Miaskova,

PhD (History), Senior Researcher,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: myaskova@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6682-5046>

To History and Modern State of Library of Holy Dormition Pochaiv Lavra

Scientific achievements in the study of history and functioning of the book collection of the Orthodox men's monastery in Pochayiv are considered. With the help of provenances, the history of the library of the Holy Dormition Pochayiv Lavra and the ways of its receipt in the collection of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine are traced. It is determined that the books purchased by the monastery library in the seventeenth century, contain the following provenances: *Z Biblioteki Poczajowskiej, Ex Bibliotheka Monasterii Poczawski, Monasterya Poczaiowskiego, Ex Bibliotheka Poczajoiensieis Poiszajoiensieis*. When the Pochaiv monastery was owned by the Basilians, additional provenances appeared on books: *Ex Archivie Monastery Poczajoviensis OSBM, Biblioteki Poczaiowskiej XX Bazylianov, Bibliothekae Poczajovie Monachov Basilianov*. When the monastery became the property of the Orthodox, a large number of Russian-language books appeared in the library with the following provenances: *Belongs to the Pochayev Lavra Library. 1854*, or a blue stamp *Library of the Pochayev Lavra*. A characteristic feature of Russian-language books was a sticker on the flyleaf, which shows where the book was located, both under the old and new codes. The historical and cultural fund *Library of the Pochaiv Holy Dormition Lavra* contains 460 units and is now stored at the Department of Library Historical Collections of the Institute for Book Studies in V. I. Vernadsky National Library of Ukraine. Its thematic and linguistic composition was analyzed. The vast majority of the units are Latin and Polish old religious prints. Chronological boundaries of publications are from the end of the sixteenth to the middle of the nineteenth century.

Keywords: Holy Dormition Pochayiv Lavra, provenance, library, old prints.